Themadag SPDE

Aanwijsbevoegdheid & warmtekavels: van wetgeving tot praktijk

29 oktober 2026

Emma Schook (Haskoning) &
Josephine Waslander (Fakton Energy)

Haskoning Enhancing Society Together

FAKTON ENERGY

E:M+MA.

CE Delft Committed to the Environment

SERVICEPUNT DUURZAME ENERGIE

Waar gaat het vandaag over?

- Aanwijsbevoegdheid (15 min)
  - **Introductie: Wat is de aanwijsbevoegdheid?**
  - **Warmteprogramma**
  - **Uitvoeringsplan**
  - **Nadere onderbouwing**
  - **Aanwijzing via omgevingsplan**
  - **Vragen en discussie**
- Warmtekavelstrategie (15 min)
  - **Introductie kavelsystematiek en kavelstrategie**
  - **Verplichtingen en deadlines**
  - **Kavelstrategie**
  - **Procedures**
  - **Ruimte voor vragen**
- Interactief gedeelte (30 min)

Aanwijsbevoegdheid

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Introductie aanwijsbevoegdheid

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Wat is de aanwijsbevoegdheid

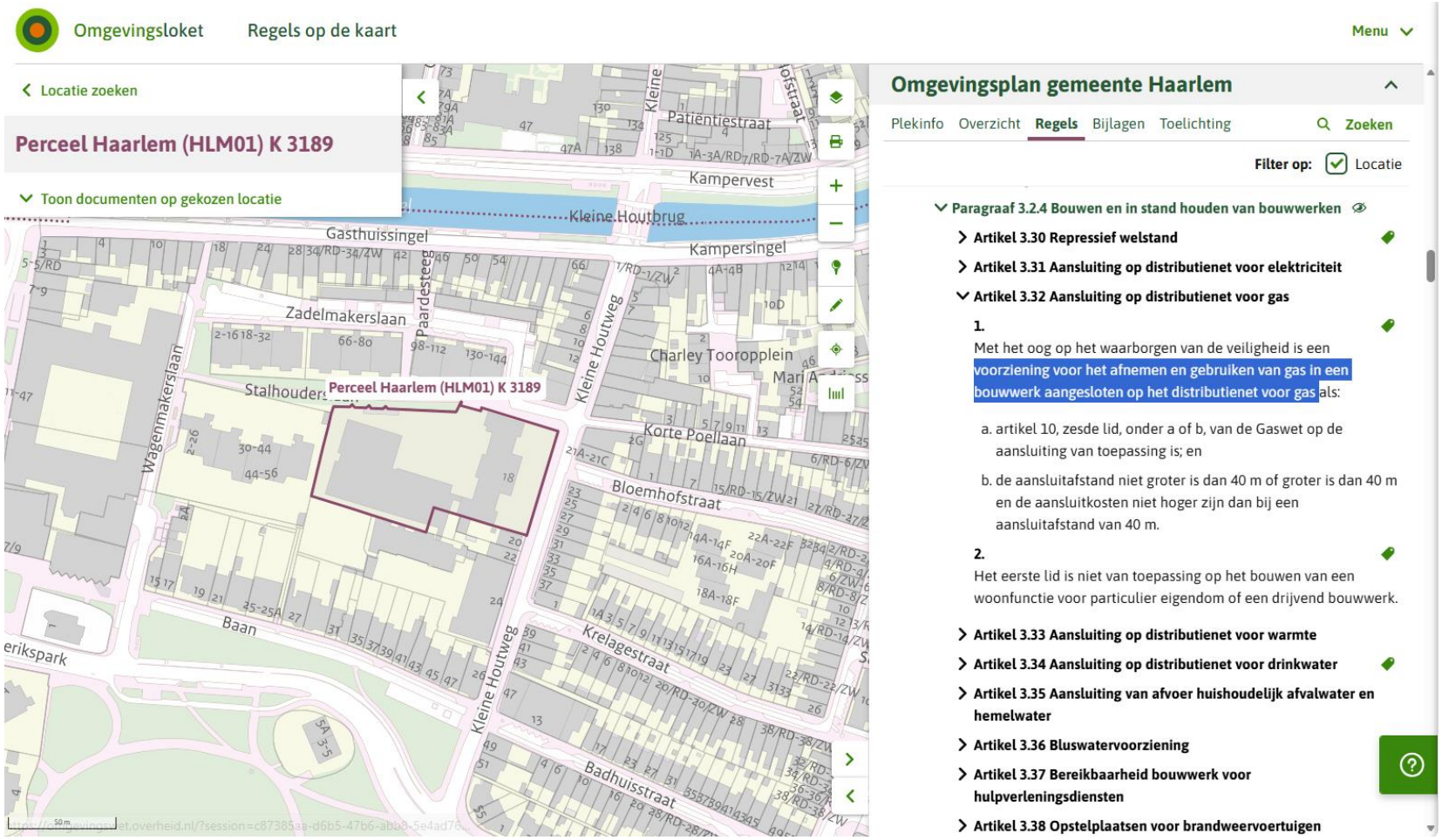
- *De aanwijsbevoegdheid houdt in dat een gemeente binnen haar grondgebied bepaalde wijken kan aanwijzen die overgaan op een duurzame energievoorziening ter vervanging van het aardgas. Voor die wijken bepaalt de gemeenteraad in het omgevingsplan dat er op een bepaald moment niet langer gebruik mag worden gemaakt van aardgas en dat op dat moment het transport van aardgas (door de netbeheerder) wordt beëindigd.*

- Gemeente wijst een alternatief voor aardgas aan
  - **Hier kan een bewoner altijd van afzien, door zelfstandig een alternatieve warmtevoorziening toe te passen (zoals een warmtepomp)**

Het inzetten van de aanwijsbevoegdheid

- De gemeenteraad kan de aanwijsbevoegdheid inzetten;
- Door in het omgevingsplan een warmtetransitiegebied aan te wijzen;
- Het warmtetransitiegebied wordt aangewezen om over te stappen op een duurzame energievoorziening;
- Er kan enkel een warmtetransitiegebied aangewezen worden in het omgevingsplan als dit gebied ook als zodanig is opgenomen in het warmteprogramma (zo meer daarover).

Wat is de aanwijsbevoegdheid

Haskoning FAKTON ENERGY E:M+MA. CE Delft Committed to the Environment

SERVICEPUNT DUURZAME ENERGIE

Wat is de aanwijsbevoegdheid

- Inzetten van de aanwijsbevoegdheid is een zwaarwegende maatregel
- Het dwingt bewoners om over te stappen op een alternatief voor het gebruik van aardgas
- Daarom is het een collegebesluit (door vaststelling warmteprogramma) én raadsbesluit (wijzigen omgevingsplan)
- Waardoor het ook logisch is om in de totstandkoming van het warmteprogramma zowel het college als de gemeenteraad te betrekken; ook al heeft slechts het college een formele taak in de vaststelling van het warmteprogramma

Warmteprogramma

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Rol van het warmteprogramma

- In het Klimaatakkoord (2019) is afgesproken dat gemeenten uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte vaststellen en deze vervolgens elke vijf jaar actualiseren
- Met de komst van de Omgevingswet en de aankomende Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie wordt het warmteprogramma een wettelijk verplicht beleidsdocument om op te stellen, met daarin opgenomen:
  - **De gebieden waarmee de gemeente de komende periode (10 jaar) aan de slag gaat**
  - **Beschrijving van het warmtealternatief dat per gebied verwacht wordt**
- Warmteprogramma is de eerste stap in het planproces; legt de basis voor latere aanwijzing

Wettelijk verplichte inhoud warmteprogramma

- Overzicht van locaties welke in het omgevingsplan aangewezen kunnen worden; en het aantal gebouwen binnen die locaties
- Overzicht van de toegedachte energie alternatief op die locaties
- Aantal gebouwen dat moet worden geïsoleerd (indicatie)
- Een beschrijving de laagste totale nationale kosten van de energie alternatieven
- Indicatieve toekomstige warmtebehoefte van de gebouwen
- Evaluatie van uitvoering en resultaten

Artikel 4.32 (warmteprogramma)

1. Een warmteprogramma als bedoeld in artikel 3.6, derde lid, van de wet bevat in ieder geval:
a. een overzicht van de locaties waarvoor in het omgevingsplan een warmtetransitiegebied kan worden aangewezen, het aantal gebouwen die op die locaties aanwezig zijn en het aantal gebouwen waarin methaangas wordt gebruikt voor milieubelastende activiteiten die op die locaties worden verricht;
b. een overzicht van de toegedachte energie-infrastructuur ter vervanging van de aansluiting op methaangas voor de gebouwen per locatie als bedoeld onder a;
c. het aantal gebouwen dat voorafgaand aan de aansluiting op de toegedachte-energie-infrastructuur, bedoeld onder b, naar verwachting wordt geïsoleerd;
d. een beschrijving de toegedachte energie-infrastructuur, bedoeld onder b, in relatie tot het alternatief voor methaangas met de laagste totale nationale kosten;
e. een beschrijving van de verwachte indicatieve warmtebehoefte van de gebouwen, bedoeld onder a en c, aan het begin en het einde van de periode, bedoeld in het derde lid; en
f. een beschrijving van de uitvoering en de resultaten van het vorige warmteprogramma met een samenvatting van de onder a tot en met e genoemde elementen.

Specifiek voor de aanwijsbevoegdheid

- Een gemeente kan in het omgevingsplan alleen een warmtetransitiegebied aanwijzen wanneer dit gebied ook is opgenomen als zodanig in het warmteprogramma
- Van belang is dat de gemeente aangeeft welke alternatieve voorzieningen zij voornemens zijn te gebruiken
  - Geeft bewoners en gebouweigenaren een beeld van de volgende fase
  - Keuzes voor individuele isolatie of eigen alternatieven kunnen worden toegepast

- Warmteprogramma bepaalt eigenlijk alleen vereisten (vormvast) voor de aanwijsbevoegdheid
- De rest **mag** ook in een warmteprogramma, maar **hoeft niet** (vormvrij)

Uitvoeringsplan

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Rol van het uitvoeringsplan in het planproces

- Een uitvoeringsplan is geen juridisch formeel instrument
- Wordt aangedragen om te gebruiken ter concretisering
  - **Soortgelijke onderbouwing is ook goed**
- Is een **schakel** in het planproces
  - **Wat erin komt te staan kent een basis in het warmteprogramma**
  - **En moet ook worden opgenomen in (toelichting van) het omgevingsplan**

- Geen regels / verplichtingen over meegegeven → vormvrij

Wat neem je zo al op in het uitvoeringsplan?

- Concretisering van **schaalniveau** van warmtetransitiegebied
- Uitwerking van alternatieve energievoorziening in gebied
- Termijn van afkoppeling van aardgas
- Verdere uitwerking indicaties in warmteprogramma van
  - **Minimale benodigde isolatieniveau**
  - **Maximale warmtebehoefte**
- Beschrijving ondersteuning overstap op alternatief voor woningen en gebouwen

- In Klimaatakkoord is bepaald dat gemeenten in het uitvoeringsplan expliciet motiveren wanneer wordt gekozen voor een andere optie dan het alternatief met de laagste totale nationale kosten (hoeft nog niet in warmteprogramma)

Betaalbaarheid

In het uitvoeringsplan kan je

- Inzicht geven in kosten (bandbreedtes per woningtype)
- Vergelijking maken tussen kosten van de alternatieven
- Indicatie geven van de woonlasten van woningen en gebouwen

Wat nog niet nodig is:

- Exacte businesscases doorgerekend hebben
  - **Optimalisatie buca als valkuil**
  - **Deze fase gebruiken om aan buca te werken**
    - Ruwe schatting kosten en tarieven – periode aanwijzing kavelplan (Wcw) **en verder uitwerken!**

Omgevingsplan

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

- Gemeente **kan** een warmtetransitiegebied juridisch aanwijzen
- Dit wordt vastgelegd in het omgevingsplan
- Daarmee wordt het bindend voor die omgeving
- Kan alleen als deze locaties in het warmteprogramma al zijn aangewezen (art. 5.131a lid 2 Bkl (nieuw))

- Er gelden zware regels (“instructieregels”) voor gemeenten (artikel 5.131b Bkl (nieuw))
  - Veel locatiespecifieke eisen
  - Tijdig alternatief en datum overstap bekend
  - Bepaalde uitzonderingsmogelijkheden
  - Financiële component, o.a.: nationale kosten (tenzij…)
  - Redelijke termijn (ca. 8 jaar o.g.v. art. 5.131c lid 1 Bkl (nieuw))

Over betaalbaarheid en kosten

- In het omgevingsplan speelt betaalbaarheid een grote rol
  - N.a.v. amendement Erkens over meer invulling over financiële component
- Uitgangspunt: bij de aanwijzing van een warmtetransitiegebied moeten voor bewoners de verwachte kosten van de maatregelen gericht op de aansluiting op de aangewezen energie-infrastructuur, niet uitstijgen boven de verwachten baten van de energiebesparende maatregelen (vb. isolatie/warmtepomp)
  - Gaat om een minimum van 70% van de woonfuncties in die gebouwen binnen dat warmtetransitiegebied
  - Zowel directe aanschafkosten als onderhoudskosten
- Daarnaast nog regels waar (mits gemotiveerd) vanaf kan worden geweken door de raad, o.a.:
  - Maandelijkse lasten
  - Toegang tot middelen om te financieren
  - Verwachte betaalbaarheid
  - Kwetsbare afnemers

Vergewisplicht

- Deze plicht houdt in dat gemeenten zich ervan moeten vergewissen dat het transport van gas niet wordt stopgezet voordat de voorbereidingen om het gebouw aan te sluiten op de aangewezen energie-infrastructuur gereed is
- Monitoring moet inzicht geven in planning
  - O.a. voortgang van aanleg
- Als hieruit blijkt dat de in het omgevingsplan vastgestelde datum niet wordt gered, moet deze logischerwijs worden aangepast
- Als eigenaren in de gelegenheid zijn gesteld om zich te laten aansluiten en daar geen gebruik van willen maken is dat geen reden om te kiezen voor uitstel
  - Gemeente moet er zeker van zijn wie er niet bij wil, maar hoeft daar niet voor een alternatief te zorgen
  - Aanpassen van datum betekent wel weer opnieuw rekening houden met betaalbaarheid en nationale kosten → kunnen natuurlijk veranderd zijn

Take aways

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Planproces gebiedsgerichte aanpak

1. Eerste stap:
   - **Het warmteprogramma – plannen van het college m.b.t. de verduurzaming van gebieden voor tenminste de komende tien jaar.**
2. Optionele tussenstap:
   - **Uitvoeringsplan voor een gebied – concretisering van de plannen uit het warmteprogramma voor een specifiek gebied**
   - **Kan als een vrijwillig programma worden vastgesteld**
3. Laatste stap:
   - **Omgevingsplan – bij inzetten aanwijsbevoegdheid: wijziging van de toegedachte energie-infrastructuur voor een gebied**
     - Gekozen alternatieve energie-infrastructuur voor aardgas
     - Datum waarop het transport van aardgas wordt beëindigd

Praktische tips

1. Begin bij ‘logische’ gebieden
   - Focus op groot onderhoud / vervangingsmomenten, gebieden met corporatiebezit of met collectieve alternatieven
2. Werk in fasen
   - Niet alles in een keer aanwijzen, leren en opschalen
3. Kies een helder voorkeursalternatief
   - Wees zo concreet mogelijk in warmteprogramma
4. Stuur op betaalbaarheid, maar perfectioneer niet meteen
   - Werk in het warmteprogramma met bandbreedtes en vermijd te vroeg werken aan perfecte businesscase (pas richting omgevingsplan helder)
5. Denk vanuit vergewisplicht
   - **Zorg dat alternatief echt beschikbaar kan zijn en dat planning haalbaar is**

Warmtekavel-strategie

- Warmtekavelstrategie (15 min)
  - **Introductie kavelsystematiek en kavelstrategie**
  - **Verplichtingen en deadlines**
  - **Kavelstrategie**
  - **Procedures**
  - **Ruimte voor vragen**

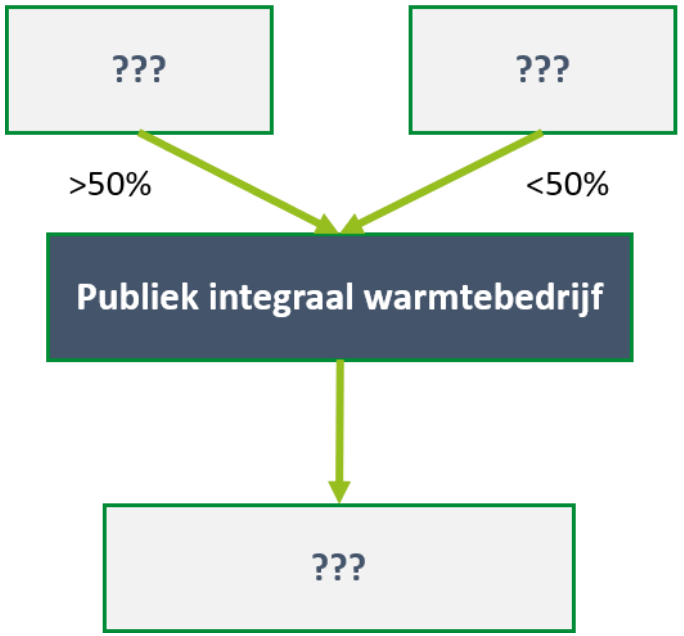
SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Introductie kavelsystematiek en kavelstrategie

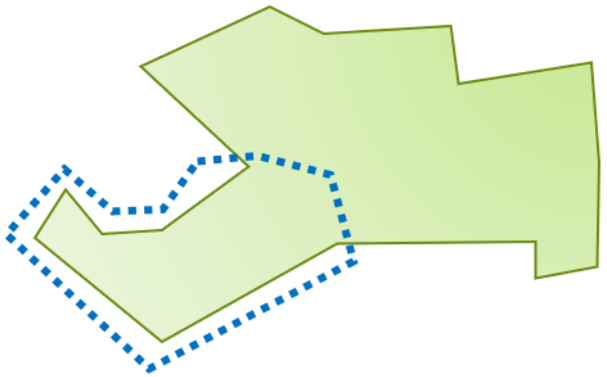
SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Wet collectieve warmte – 1 januari 2027 inwerkingtreding

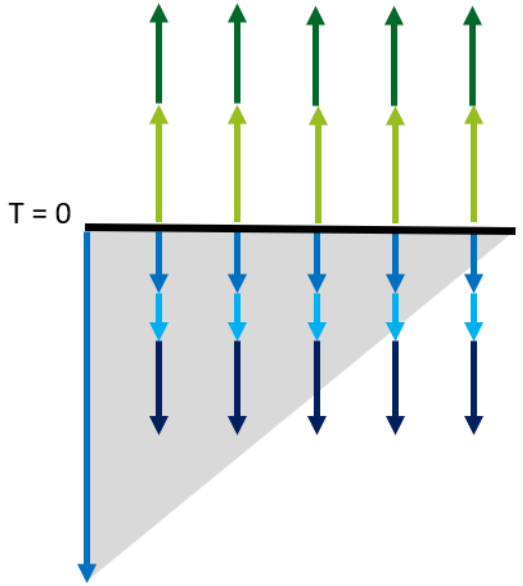
Publiek eigenaarschap

Warmtekavels

Tariefregulering

Haskoning FAKTON ENERGY E:M+MA. CE Delft

SERVICEPUNT DUURZAME ENERGIE

Wat is een warmtekavel? (1/2)

- Warmtetransport en -levering aan meer dan 1.500 verbruikers is verboden, behalve voor een warmtebedrijf of warmtegemeenschap dat voor die taak is aangewezen binnen de betreffende warmtekavel.
- Een warmtekavel is een **aaneengesloten en geografisch afgebakend gebied** binnen één of meerdere gemeenten waar één of meer collectieve warmtevoorzieningen bestaan of worden ontwikkeld.

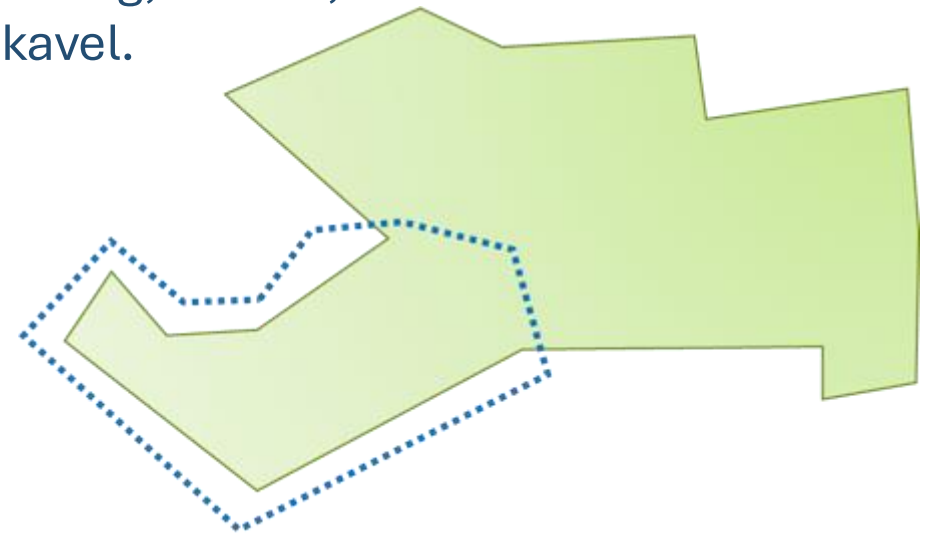
Wat is een warmtekavel? (2/2)

- **Collegebevoegdheid**: het college stelt een of meerdere warmtekavels vast
- **Marktordeningsinstrument**
  - Waar moet of wil ik warmtelevering toestaan, welke voorwaarden stel ik daarbij en met welke warmtebedrijven ga ik in zee?
  - Hoe geef ik invulling aan het overgangsrecht?

Wat is het aanwijzen van een warmtebedrijf of warmtegemeenschap?

- Na vaststellen warmtekavel, **aanwijzing van 1 integraal warmtebedrijf met publiek meerderheidsbelang of warmtegemeenschap** op de kavel
  - **Voor minimaal 20 en maximaal 30 jaar**
- Collegebevoegdheid
- Het aangewezen warmtebedrijf is verantwoordelijk voor de aanleg, beheer, onderhoud en exploitatie van de collectieve warmtevoorziening binnen de kavel.

Wat is dan een kavelstrategie?

Kavelstrategie:

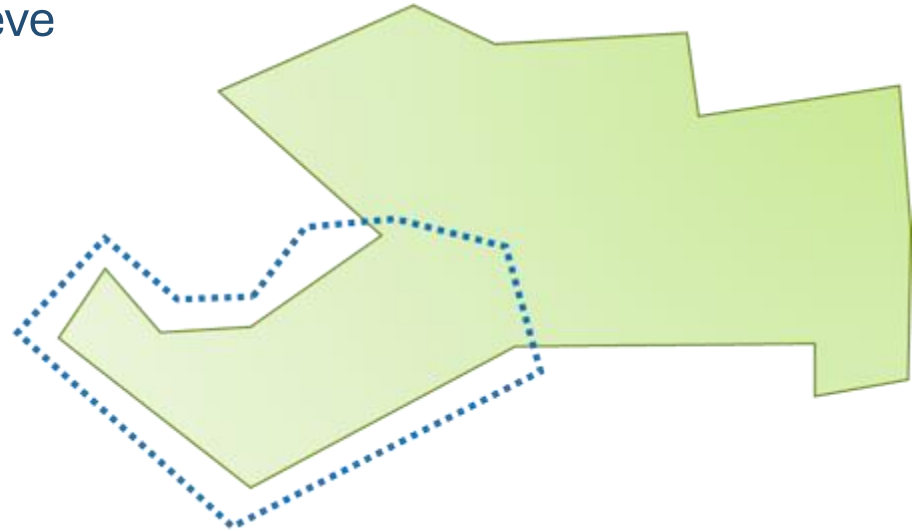
- Veel gemeenten geven in een **kavelstrategie** aan hoe zij **invulling** willen **geven aan** de **kavelsystematiek uit de Wcw** en de verplichtingen die daaruit voortvloeien.
- Doel is om te laten zien hoe de kavels worden afgebakend, hoe verschillende kavels met elkaar samenhangen en te onderbouwen waarom dit vanuit de **beleidsdoelstellingen** van de gemeente de beste keuze is.
- Een kavelstrategie is dus **niet verplicht**.

Verplichtingen en deadlines kavelsystematiek

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

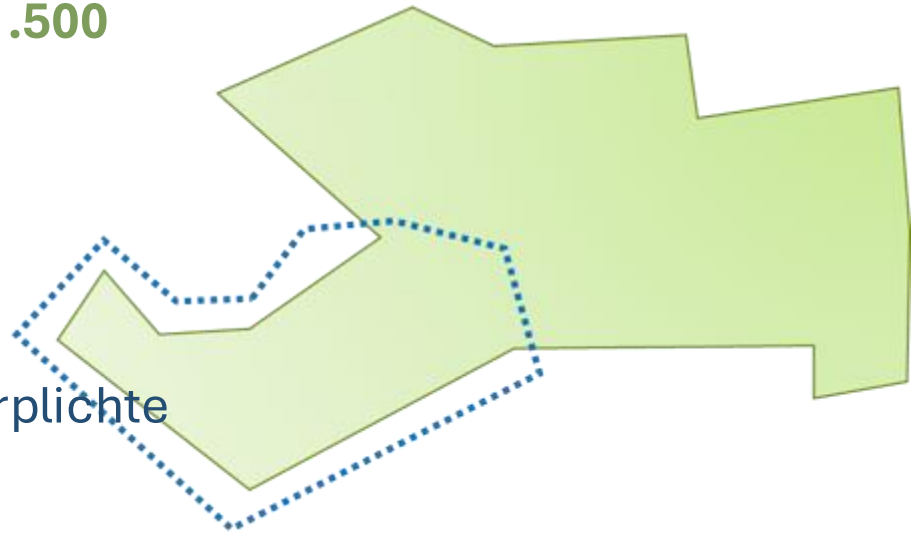
Wanneer moet ik een warmtekavel vaststellen? (1/2)

- Warmtekavels vaststellen is niet verplicht als een collectieve warmtevoorziening geen doelmatig alternatief vormt voor aardgas.
- Maar als de gemeente **grootschalige warmtekavels** voorziet, dan wel!
- Er geldt een algemeen verbod op transport en levering van warmte zonder aanwijzing.

Wanneer moet ik een warmtekavel vaststellen? (2/2)

- **Verplicht** bij collectieve warmtesystemen met **meer dan 1.500** verbruikers:
  - Nieuwe warmtenetten
  - Bestaande warmtenetten
  - Warmtenetten die over gemeentegrenzen heen gaan

- **Doelmatigheid, leveringszekerheid en efficiëntie** zijn verplichte toetsingsgronden op basis van de Wcw.

- Warmtekavel vaststellen voor een collectief warmtesysteem met **1.500 of minder** verbruikers **mag ook**, maar wel beargumenteerd
  - Dan geldt het 'wettelijk regime' dat volgt uit kavelaanwijzing voor warmtebedrijf/warmtegemeenschap

Wat betekent dit voor kleine collectieve systemen?

- **Binnen een kavel:** Het college kan voorwaardelijk **ontheffing** van de aanwijsplicht verlenen aan kleine collectieve warmtesysteem (<1.500 verbruikers).
    - Grond afwijzing: aangewezen warmtebedrijf beargumenteert dat kleine collectieve warmtesysteem krenten uit de pap haalt (significante negatieve invloed op tarieven en/of geen acceptabel rendement meer mogelijk)

- **Buiten een kavel:** Daarvoor geldt een **vrijstelling**. De gemeente kan de vrijstelling **niet zomaar weigeren**. Het warmtebedrijf of de warmtegemeenschap moet het voornemen om warmte te leveren **wel melden** aan de gemeente **(meldplicht)**

Wat betekent dit voor zeer kleine collectieve systemen?

- **Zeer kleine systemen:** Een klein collectief systeem mag warmte leveren:
  - **aan maximaal 10 kleinverbruikers gezamenlijk, zonder aanwijzing of ontheffing;**
  - **aan maximaal 20 kleinverbruikers gezamenlijk (art. 1.2 Wcw),** bij **doorlevering** als de levering plaatsvindt via een verhuurder, VVE of een vergelijkbare rechtsvorm waarbij zij zijn aangesloten. Een verhuurder of VVE die warmte doorlevert, wordt niet aangemerkt als warmtebedrijf.
  - **Geen ontheffing, vrijstelling of meldplicht.**

Wat moet de gemeente doen met bestaande warmtesystemen?

- **Groot collectieve warmtesystemen (>1.500 verbruikers):** Het bestaande warmtebedrijf **aanwijzen** op basis van het overgangsrecht
- **Kleine collectieve warmtesystemen (≤1.500 verbruikers): Ontheffing uitgeven** na aanvraag exploitant
- **Zeer kleine collectieve warmtesystemen (≤ 10 kleinverbruikers/ ≤ 20 kleinverbruikers met doorlevering): Geen taken of verplichtingen.**

Welke deadlines volgen er uit de kavelsystematiek van de Wcw?

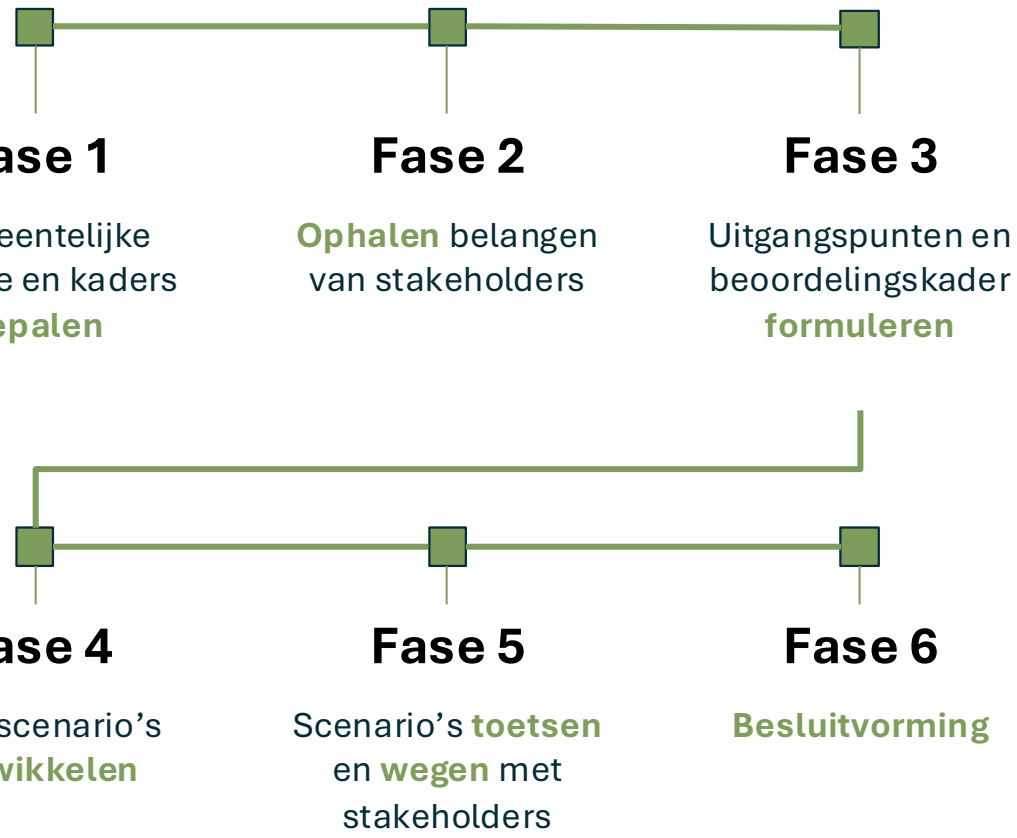
Onderwerp	Datum / termijn
Meldpunt gereed	1 januari 2027
Warmtekavels vaststellen en warmtebedrijven aanwijzen	Vanaf 1 januari 2027
Verlenen ontheffingen en ontstaan vrijstellingen voor nieuwe kleine collectieve warmtesystemen	Vanaf 1 januari 2027
Verlenen ontheffingen voor bestaande kleine collectieve warmtesystemen	Uiterlijk 1 juli 2027
Aanwijzing bestaande warmtebedrijven met systemen >1.500 verbruikers	Uiterlijk 31 december 2027

Kavelstrategie

Invulling geven aan de kavelsystematiek uit de Wcw en de verplichtingen die daaruit voortvloeien

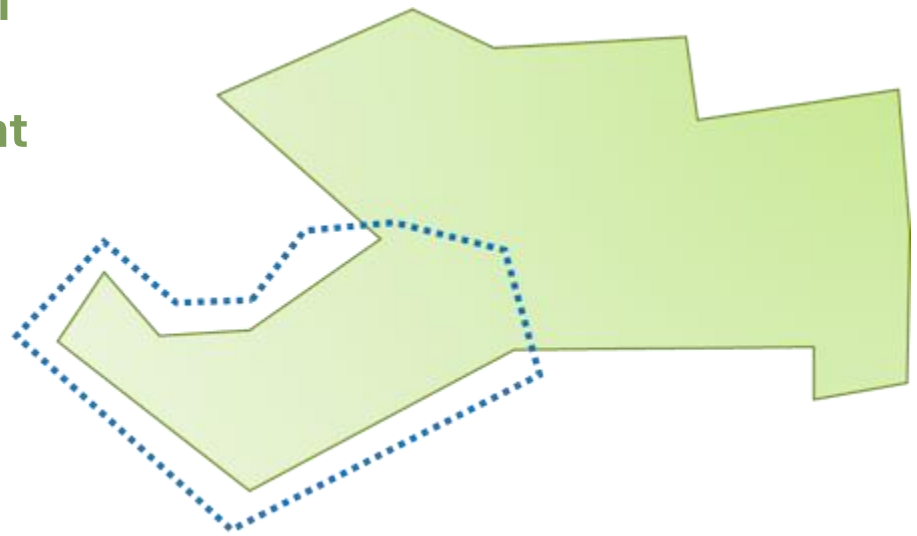
SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Fasen ontwikkeling strategievorming

Implicaties van een warmtekavel

- Per warmtekavel **één aangewezen warmtebedrijf** of warmtegemeenschap
- Per kavel **één ACM-toets** en **één rapportageplicht richting** de ACM voor het warmtebedrijf of de warmtegemeenschap.
- **Eén globaal kavelplan** per kavel, uitgewerkte kavelplannen op aanvraag gemeente
- **Eenduidige tariefstructuur per warmtekavel** op basis van kostengebaseerde tarieven
- Binnen een kavel moeten kleine collectieve systemen **een ontheffing aanvragen**

Van kavelsystematiek naar kavelstrategie: visievorming

- Wat wil een gemeente met kleinschalige collectieve systemen?
- Wat wil een gemeente met bestaande collectieve warmtenetten?
- Wat wil een gemeente met bestaande (private) warmtebedrijven binnen gemeente?
- Hoe kijkt gemeente aan tegen gewenste regie op ruimtelijke inpassing?
- Hoe kijkt gemeente aan tegen eenduidige tariefstelling binnen kavel?
- Hoe kijkt gemeente aan tegen één of meerdere kavels binnen gemeente?

Van kavelsystematiek naar kavelstrategie: afwegingen

Mogelijke afwegingscriteria:

- Organisatorische haalbaarheid
- Administratieve lasten
- Financiële haalbaarheid
- Juridische haalbaarheid
- Stakeholderacceptatie
- Type warmte (HT, MT, (Z)LT)
- …
- Etc etc

Procedures

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Hoe stel je een warmtekavel vast?

Wettelijke procedure vaststellen:

- Stel de omvang van de kavel vast
- Bij gemeentegrensoverschrijdend kavel naar gedeputeerde staten voor zienswijze
- Neem een collegebesluit
- Publiceer warmtekavel in Staatscourant en op andere geschikte wijze
- Zend vaststelling warmtekavel toe aan gedeputeerde staten

Warmtekavels voor bestaande warmtenetten

Bij bestaande warmtenetten:

- Aanwijzing verlenen aan bestaand warmtebedrijf
- Volgens het overgangsrecht
- **Binnen één jaar na inwerkingtreding Wcw,** dus vóór 1 januari 2028
- Duur en aanwijzing o.b.v. (reken)regels uit de Wcw
- Mogelijkheid om kavel uit te breiden

Warmtekavels voor bestaande warmtenetten

Bij gemeentegrensoverschrijdende warmtenetten:

- Gezamenlijk vaststellen met betreffende gemeenten, bijv. via **gemeenschappelijke regeling**
- Zienswijze Gedeputeerde Staten betreffende provincie(s)

Welke deadlines volgen er uit de kavelsystematiek van de Wcw?

Onderwerp	Datum / termijn
Meldpunt gereed	1 januari 2027
Warmtekavels vaststellen en warmtebedrijven aanwijzen	Vanaf 1 januari 2027
Verlenen ontheffingen en ontstaan vrijstellingen voor nieuwe kleine collectieve warmtesystemen	Vanaf 1 januari 2027
Verlenen ontheffingen voor bestaande kleine collectieve warmtesystemen	Uiterlijk 1 juli 2027
Aanwijzing bestaande warmtebedrijven met systemen >1.500 verbruikers	Uiterlijk 31 december 2027

Vragen?

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Stellingen

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Mijn gemeente is klaar voor de inwerkingtreding van de warmtewetgevingen (Wcw en Wgiw)

EENS | ONEENS

In mijn gemeente gaan we één of meerdere warmtekavel(s) vaststellen

EENS | ONEENS

Bij ons is de grootte van de warmtekavel gelijk aan de grootte van het warmtetransitiegebied

EENS | ONEENS

In mijn gemeente kiezen we voor één groot warmtekavel

EENS | ONEENS

In mijn gemeente spelen kleinschalige collectieve systemen een belangrijke rol bij het bepalen van onze kavelstrategie

EENS | ONEENS

In mijn gemeente gaan we geheel of grotendeels afhankelijk zijn van individuele en kleinschalige warmteoplossingen

EENS | ONEENS

In mijn gemeente zijn we klaar om binnen tien jaar het omgevingsplan te wijzigen (de aanwijsbevoegdheid in te zetten)

EENS | ONEENS

Emma Schook – emma.schook@haskoning.com

Josephine Waslander - j.waslander@fakton.com

SERVICEPUNT
DUURZAME ENERGIE

Een samenwerking van:

Haskoning Enhancing Society Together
FAKTON ENERGY
E:M+MA.
CE Delft Committed to the Environment

Het Servicepunt Duurzame Energie werkt in opdracht van Provincie Noord-Holland
en is onderdeel van Energieregio Noord-Holland

Provincie Noord-Holland
ENERGIE REGIO NOORD HOLLAND